

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки

Виконала студентка групи СОМ(л)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Набок Ольга Русланівна
Керівник: Нечипоренко В. В.
Рецензент: Ніколенко Л. М.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 78 с., 20 рис., 60 джерел.

Об'єкт дослідження: зв'язне мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки.

– теоретичні: вивчення і аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація;

– емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), комплекс методик: «Володіння зв'язним мовленням» С. Максименко, «Обстеження зв'язного мовлення» В. Макарової, «Діагностика рівнів засвоєння зв'язного монологічного мовлення» С. Максименко, «Тестова методика діагностики мовлення» Т. Фотекової, які забезпечили діагностику зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення;

– статистичні – якісний та кількісний аналіз емпіричних показників.

Сучасна наука пропонує достатню кількість технологій та методів розвитку мовлення дітей. Мнемотехніку, з її засобами, прийомами та методами, доцільно активно використовувати в роботі з дітьми, які мають порушення мовлення, зокрема, загальне недорозвинення мовлення.

ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ, ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ, КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ, МНМОТЕХНІКА, МОВЛЕННЯ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Наявність мовленнєвих порушень все частіше стає ознакою сучасних дітей. Більшість дітей у наш час мають те чи інше порушення мовлення. Загальне недорозвинення мовлення є одним із найпоширеніших мовленнєвих порушень. Вже з дошкільного віку формування мовленнєвої компетентності особистості є пріоритетним завданням. Це завдання виконується на всіх рівнях сучасної освіти в Україні і становить одну із найголовніших компетентностей сучасної людини. Це пояснюється тим, що правильно сформоване мовлення є компонентом успішного та повноцінного життя особистості.

Сучасні науковці в сфері логопедії ведуть активний пошук нових, інноваційних методів засобів та інструментів розвитку мовлення у дітей з загальним недорозвиненням мовлення. Одним із таких інструментів є мнемотехніка, яка є процесом, освітньою технологією засвоєння нової інформації, за допомогою спеціальних методів і прийомів. Мнемотехніка активно використовується для розвитку психічних процесів таких як пам'ять, увага і, звичайно, мовлення.

Мнемотехніка як інструмент засвоєння нової інформації, її методи та засоби стали об'єктами вивчення у працях таких вчених як: О. Ампілогова, О. Бутенко, Т. Гайван, О. Демкович, І. Крикля, К. Круглополова, В. Мацько, А. Прозапас, Л. Свердленко, І. Святченко, О. Ситник, А. Тимощук, Г. Чепурний, Н. Шульга та інші.

Проблему застосування мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення у дітей з нормотиповим розвитком у своїх роботах вивчали: О. Білаш, Л. Зімакова, К. Круглополова, Т. Килюшик, С. Коробка, М. Лисюк, О. Мельник, Т. Полянська, А. Предик, О. Студенець, О. Толста, Г. Чепурний, О. Черешнюк, Н. Шульга та інші.

Особливості розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення були розглянуті у працях наступних вчених: В. Задорожня, М. Кляп, Т. Королюк, І. Манойленко, І. Марченко, Н. Пахомова, Я. Пашова, Ю. Пінчук, Ю. Рібцун, Л. Трофименко, М. Шеремет та інші.

Дослідники мнемотехніки пропонують свої дієві системи покращення пізнавальних процесів (Д. Лапп, Р. Еббінгауз, П. Рамус), але детальних робіт щодо використання мнемоніки у розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III рівнем загального недорозвинення мовлення на сьогодні не достатньо.

Отже, все вищезазначене і обумовило вибір теми магістерської роботи «Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки.

Об'єкт дослідження: зв'язне мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення.

Предмет дослідження: розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки.

Завдання дослідження:

1. Дослідити наукові джерела щодо застосування мнемотехніки як інструменту засвоєння нової інформації, її методи та засоби.
2. Здійснити аналіз стану розробленості проблеми застосування мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком.
3. Виокремити особливості розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III рівнем загального недорозвинення мовлення.

4. Розробити програму розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки та емпірично дослідити ефективність впливу засобів мнемотехніки на розвиток їх зв'язного мовлення.

Методи дослідження:

- теоретичні: вивчення і аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація;
- емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), комплекс методик: «Володіння зв'язним мовленням» С. Максименко, «Обстеження зв'язного мовлення» В. Макарової, «Діагностика рівнів засвоєння зв'язного монологічного мовлення» С. Максименко, «Тестова методика діагностики мовлення» Т. Фотекової, які забезпечили діагностику зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення;
- статистичні – якісний та кількісний аналіз емпіричних показників.

База дослідження: комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 224 Криворізької міської ради.

Методологічне підґрунтя дослідження:

- вчення про загальні та специфічні особливості порушеного розвитку (В. Лубовський, В. Чайко, Ж. Шиф);
- вчення про методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей (І. Брушневська, Л. Волкова, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, С. Максименко, О. Мастюков, В. Чайко);
- концепція про структуру мовних знань, механізми їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні в процесі нормального і порушеного онтогенезу (І. Брушневська, М. Жинкін, Р. Левіна, О. Леонтєв, С. Максименко, Ю. Рібцун).

Теоретичне значення роботи полягає в дослідженні сутності поняття «мнемотехніки». Мнемотехніку розглянуто як інструменту засвоєння нової

інформації, обґрунтовано застосування її методів та засобів під час роботи з дітьми дошкільного віку з нормотиповим розвитком та з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення; проаналізовано стан розробленості проблеми застосування мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком та визначено особливості розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Практичне значення роботи полягає у тому, що запропоновано діагностичний інструментарій дослідження стану зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення; розроблена програма розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки, яка може використовуватись у професійній діяльності психологів, вчителів-логопедів, вихователів в освітньому процесі компенсуючих груп для дітей з тяжкими порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження результатів дослідження відбулась на конференції:

Мнемотехніка як інструмент розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13–14 квітня 2023 р.).* Запоріжжя, 2023. С. 91–92.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури (60 літературних джерел). Загальний об'єм роботи – 78 сторінки. Основний текст викладений на 51 сторінці.

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки дозволили досягнути мети нашого дослідження та сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань.

Під час дослідження наукових джерел щодо застосування мнемотехніки як інструменту засвоєння нової інформації, її методів та засобів, було визначено, що мнемотехніка – це технологія, яка ґрунтується на запам'ятовуванні та допомагає засвоювати інформацію швидше та якісніше. Мнемотехніка передбачає використання спеціальних прийомів, засобів та методів. До засобів мнемотехніки відносяться: мнемоквадрат, мнемодоріжка, мнемотаблиця. Існують такі прийоми мнемотехніки: аналогія, піктограма, трансформація, стенографіст, синтез, послідовні асоціації тощо. Використовують наступні методи мнемотехніки: метод «крокетування», ейдетизм, ейдотехніка, метод асоціативних ланцюжків (метод «нісенітниця»), метод трансформації (перетворення), метод Цицерона (ув'язка інформації в просторі), метод опор (число-буквений метод) тощо.

Здійснення аналізу стану розробленості проблеми застосування мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення у дітей з нормотиповим розвитком, надало нам змогу дізнатися, що зазначена проблема має достатньо високий рівень розробленості, а мнемотехніка визначається як ефективний метод розвитку зв'язного мовлення дитини.

В процесі дослідження були виокремлені особливості розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення. Загальне недорозвинення мовлення є мовленнєвим порушенням усіх сторін мовлення, яке торкається їх звукових і смислових компонентів зі збереженими слухом та інтелектом. Це стосується

усіх сторін мовленнєвої діяльності. Зв'язне мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення можна охарактеризувати як: стереотипне, бідне та несформоване. Найвні проблеми з розвитком як з діалогічним, так й монологічним зв'язним мовленням. Порушення ґрунтуються на лексичному та граматичному рівнях. Порушення мовлення у дітей з загальним недорозвиненням мовлення є їх первинною нозологією

За результатами емпіричного дослідження на базі закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 224 Криворізької міської ради, було виявлено, що у випробуваних старших дошкільників з III-м рівнем ЗНМ переважав низький показник розвитку зв'язного мовлення (90%).

Для емпіричного дослідження ефективності впливу засобів мнемотехніки на розвиток їх зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення була розроблена програма розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III -м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки, яка розрахована на 10 занять протягом трьох тижнів та реалізовувалась у межах формувального етапу експерименту з випробуваними експериментальної групи. Впровадження в освітній процес експериментальної групи зазначеної програми покращило у дітей показники розвитку їх зв'язного мовлення. Результати випробуваних контрольної групи залишилися незмінними: відмічалось переважання низьких показників розвитку зв'язного мовлення.

Таким чином, можемо впевнено стверджувати, що застосування програми розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III -м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки надало позитивний вплив на розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем ЗНМ.

Теоретичне значення роботи полягає в дослідженні сутності поняття «мнемотехніки». Мнемотехніку розглянуто як інструменту засвоєння нової

інформації, обґрунтовано застосування цих методів та засобів під час роботи з дітьми дошкільного віку з нормотиповим розвитком та з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення; проаналізовано стан розробленості проблеми застосування мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком та визначено особливості розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Практичне значення роботи полягає у тому, що запропоновано діагностичний інструментарій дослідження стану зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення; розроблена програма розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку з III-м рівнем загального недорозвинення мовлення засобами мнемотехніки, яка може використовуватись у професійній діяльності психологів, вчителів-логопедів, вихователів в освітньому процесі компенсуючих груп для дітей з тяжкими порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти.